

Novela zákona o obchodování s emisemi (tisk 1195)

Poslanecká sněmovna začíná projednávat novelu zákona o obchodování s emisemi. Tento informační list shrnuje základní údaje o novele a hlavní návrhy Centra pro dopravu a energetiku a Hnutí DUHA.

Obsah novely

Účelem změny zákona je zařazení nové evropské směrnice, jež má zajistit propojení mezi systémem obchodování s emisemi v EU a globálním obchodováním s takzvanými emisními kredity pod Kjótským protokolem [1].

Zároveň ovšem umožňuje využít zkušenosti s přípravou prvního kola obchodování s emisemi v České republice k úpravě těch klauzulí zákona, které jej regulují.

Pravidlo snižování exhalací

Ekologické organizace navrhují do novely vložit klauzuli, která zajistí, že celková alokace v alokačním plánu může být nanejvýš stejně vysoká jako celková alokace v plánu na předchozí obchodovací období.

Účelem obchodování s emisemi je postupně snižovat znečištění. Dvojnásob to platí v České republice, která se 12 tunami na obyvatele a rok patří mezi evropské rekordmany. Vinu na tom nesou hlavně obstarožní uhelné elektrárny a další průmyslové zdroje.

Tržní princip obchodování má přitom zajistit, že exhalace klesnou nejlevnějším možným způsobem. Bude motivovat podniky k investicím do čistějších technologií a energetické efektivity. Stát určuje jen horní hranici celkových exhalací pro každé

tzv. obchodovací období: to současné běží do roku 2007 a příští bude trvat v letech 2008-2012.

Pokud má celý projekt vůbec dávat smysl, musí celkové emise v jednotlivých kolech klesat.

Takové opatření zároveň umožní postupně snižovat exhalace oxidu uhličitého. Oficiální programy, včetně Státní energetické koncepce, počítají s postupným omezováním znečištění. Ale nedávná zpráva OECD o životním prostředí v České republice varovala, že se to vůbec nedaří: posledních deset let emise neklesají [2]. Navíc na vyrobenou korunu hrubého domácího produktu u nás připadají dokonce nejvyšší exhalace ve všech zemích OECD, tj. vyspělých průmyslových států světa [2].

Obchodování s emisemi se týká odvětví, která pokrývají asi 70 % českého znečištění. Pravidlo postupného snižování emisí v jednotlivých kolech je proto nutné, aby schválené cíle nezůstaly jen vágními proklamacemi na papíře.

Rámec – ne konkrétní číslo

Navržená klauzule přitom nestanoví konkrétní výši alokace – neříká žádné přesné číslo. Jeho stanovení ponechává na vládě a průmyslu. Určuje pouze základní strukturální pravidlo pro sestavování národních alokačních plánů.

Účelem není rozhodnout o způsobu, jakým bude legislativní rámec používán, nýbrž zajistit, aby legislativní rámec vůbec měl smysl. Pokud by totiž systém obchodování s emisemi nezajistil přinejmenším stabilizaci emisí, ztrácí jakýkoli účel. Stal by se pouze zbytečnou byrokratickou zátěží. Státy by potom musely namísto tohoto tržního nástroje nasadit přímou regulaci, což by omezování znečištění prodražilo.

Mezinárodní závazky

Nastartování takového trendu je zároveň důležité kvůli plnění dalších mezinárodních závazků. Navzdory komplikovanému stavu globálních jednání je

pravděpodobné, že závazná smlouva navazující na Kjótský protokol dříve či později vznikne – ať už na světové, nebo evropské úrovni. Například hlavy států a vlád Evropské unie se shodly, že budou usilovat o snížení emisí v průmyslově vyspělých zemích až o 30 % do roku 2020 oproti stavu v roce 1990 (závěry Rady hlav států EU z 23. března 2005).

Česká republika jako jeden z nejhorsších znečišťovatelů bude nutně patřit k zemím, kterým vyplynou největší závazky. Čím dříve se snižováním emisí začne, tím levnější to bude.

Naopak, pokud bude celkový objem znečištění v dalších kolech obchodování růst, průmysl promešká klíčový okamžik k investicím do čistých technologií i šanci získat náskok.

Šance pro průmysl

Stanovení horní hranice (zavedení navrhované klauzule do zákona znamená de facto určení stropu ve výši 97,6 milionů tun/rok) zároveň ulehčí průmyslu dlouhodobé plánování a vyjasní investiční perspektivu. Tzv. národní alokační plány pro jednotlivá obchodovací období nebudou sestavovány per partes, pouze podle aktuální situace v okamžiku, kdy vznikají, ale na základě dlouhodobého výhledu snižování či stabilizace českých exhalací oxidu uhličitého.

Dlouhodobý výhled bude průmysl motivovat k investicím do čistých a efektivních technologií. Řada opatření k redukci emisí skleníkových plynů má dlouhodobý charakter (změna technologií, rekonstrukce zdrojů či náhrada stávajících zdrojů novými atp.). Proto podniky dělají investiční rozhodnutí s perspektivou někdy i desítek let. Pro investory – a kvůli jejich zájmu do čistých, moderních opatření investovat – je tedy důležité znát budoucí vývoj dalších opatření, alespoň rámcově.

Propojovací směrnice

Tzv. propojovací směrnice rozšiřuje evropský systém obchodování s emisemi o nový prvek: podnikům umožní splnit část

emisních limitů tím, že investují do projektu na snížení emisí v jiné zemi než České republice. Podle Kjótského protokolu podnik za svou investici obdrží emisní kredity, které pak použije místo povolenek.

Cílem směrnice je rozšířit možnosti podniků omezovat exhalace. Zároveň ale znamená značné ekologické riziko: kontrola nad dodržováním pravidel v zemích třetího světa je daleko slabší než v evropských zemích. Proto je třeba vyloučit rozklad systému masivním vstupem projektů, které ve skutečnosti snížení znečištění nezajistí. Zároveň je pro Českou republiku důležité, aby si zajistila druhé velké plus evropského obchodování s emisemi: motivaci k zahraničním investicím u nás.

Centrum pro dopravu a energetiku i Hnutí DUHA proto doporučují tři technické úpravy pravidel, které zvýší efektivnost i ekologickou integritu systému:

Snížení českého znečištění jako hlavní priorita

Ekologické organizace navrhují, aby kvantitativní limit pro použití emisních kreditů v obchodování činil 3 %.

Propojovací směrnice ponechává na členských státech, aby stanovily konkrétní množství emisních kreditů z projektů podle Kjótského protokolu, které podniky budou moci použít v evropském emisním obchodování. Dává ovšem jasnou prioritu domácím redukcím skleníkových plynů. Nejlépe jich lze dosáhnout investicemi do moderních, efektivních technologií, které tolik neplýtvají energií.

Návrh vychází z analýzy Evropské komise k propojovací směrnici [3]. Podle jejích závěrů právě 3% limit zajistí, aby znečišťovatelé byli přednostně motivováni ke snižování emisí z domácích zdrojů, a zároveň jim dává dostatečnou příležitost pořídit chybějící emisní kredity za přijatelnou cenu.

To podpoří schválené domácí redukční cíle a zároveň přispěje k naplnění dalších cílů ekologické legislativy (hlavně zákona o podpoře obnovitelných zdrojů energie).

Emisní kredity jen za čisté investice

Ekologické organizace navrhují, aby byly z emisního obchodování zcela vyloučeny projekty velkých vodních elektráren s výkonem nad 10 MW.

Pravidla Kjótského protokolu umožňují vydávat emisní kredity jen za určité typy projektů. Například za investici do projektu na výstavbu jaderné elektrárny nemohou být emisní kredity vydány – hlavně proto, že by šlo o plýtvání penězi nutnými na omezování znečištění, protože jiné postupy snižování exhalací jsou levnější. Navíc se zde znečištění oxidem uhličitým jen nahrazuje jiným ekologickým problémem: výrobou radioaktivních odpadů.

Protokol má však i díry, které je potřeba zajistit v české legislativě. Hlavní problém představují velké hydroelektrárny.

Velké přehrady vyrábějí elektřinu, aniž by přitom přímo produkovaly oxid uhličitý. Ale jsou významným zdrojem emisí jiného skleníkového plynu – metanu, který vzniká při tlení původní, zaplavené vegetace. Navíc mohou mít devastující ekologické, ekonomické a sociální dopady, zvláště pro zemědělce a původní obyvatele.

Proto by měly být z obchodování vyloučeny. Navrhujeme k rozlišení od použití hranici instalovaného výkonu 10 MW. Stejnou používá také Mezinárodní energetická agentura, European Small Hydropower Association nebo česká ministerstva životního prostředí i průmyslu a obchodu.

Účelné využití emisních povolenek

Ekologické organizace navrhují, aby také český zákon vládě umožňoval část povolenek prodat v aukci.

Aukce je nejefektivnějším způsobem rozdělení povolenek mezi znečišťovatele. Aukce poskytuje dodatečný finanční příjem státu. Zároveň motivuje podniky k tomu, aby náklady za znečištění zahrnuly do svých kalkulací. To je přiměje investovat do čistějších technologií.

Směrnice Evropské unie nabízí možnost prodat 10 % z celkového objemu povolenek v aukci. Přitom poslední analýzy národních alokačních plánů využití této možnosti doporučují [4]. Aukce jsou totiž zároveň také transparentní a spravedlivý nástroj, jak povolenky rozdělit.

Navrhujeme tedy připojit k novele klauzuli, která umožní část povolenek prodat stávajícím zdrojům znečištění v aukci.

Prameny

- [1] č. 2004/101/ES
- [2] Zpráva OECD o politice, stavu a vývoji životního prostředí: Česká republika, Praha 2005
- [3] Commission staff working paper: extended impact assessment on the Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive establishing a scheme for greenhouse gas emission allowance trading within the Community, in respect of the Kyoto Protocol's project based mechanisms, European Commission, Brussels 2003
- [4] The environmental effectiveness of the EU ETS: analysis of caps – a final report to WWF, ILEX Energy Consulting, Oxford 2005

Zpracovalo CDE & Hnutí DUHA
Klára Sutlovičová, Jan Němec a Vojtěch Kotecký, listopad 2005

Centrum pro dopravu a energetiku
A› Jičínská 8, 130 00 Praha 3
T› 274 816 571
F› 274 816 571
E› cde@ecn.cz
www.cde.ecn.cz

Hnutí DUHA
Bratislavská 31, 602 00 Brno
545 214 431
545 214 429
info@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz

Centrum pro dopravu a energetiku (CDE), občanské sdružení, je nevládní nezisková organizace. Vlivy dopravy a energetiky na životní prostředí se snažíme vidět v širších souvislostech, a proto se naše činnost zaměřuje i na otázky změny klimatu. Neomezujeme se jen na činnost v rámci České republiky, ale aktivně se zapojujeme do práce mezinárodních organizací – CEE Bankwatch Network (Síť ekologických organizací ve střední a východní Evropě zabývající se činností mezinárodních finančních institucí), jsme členy INFORSE (Mezinárodní síť pro trvale udržitelnou energii) a Climate Action Network – CAN (Mezinárodní síť pro změny klimatu).

Hnutí DUHA s úspěchem prosazuje ekologická řešení, která zajistí zdravé a čisté prostředí pro život každého z nás. Navrhujeme konkrétní opatření, jež sníží znečištění vzduchu a vody, pomohou omezit množství odpadu, chránit krajinu nebo zbavit potraviny toxických látek. Naše práce zahrnuje jednání s úřady a politiky, návrhy zákonů, kontrolu průmyslových firem, pomoc lidem, rady domácnostem a vzdělávání, výzkum, informování novinářů i spolupráci s obcemi. Hnutí DUHA působí celostátně, v jednotlivých městech a krajích i na mezinárodní úrovni. Je českým zástupcem Friends of the Earth International, největšího světového sdružení ekologických organizací.

Financováno ze zdrojů EU – programu Transition Facility

